

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ ДО 2030 РОКУ

I. Основні положення.

Ситуація, що склалася в сфері екологічної, антропогенної та техногенної безпеки в Україні створює загрозу для національної безпеки та безпечного існування сучасного і майбутніх поколінь.

Серед найважливіших чинників, що призвели до появи загрози є експоненціальне зростання обсягів утворення та накопичення відходів, незворотне вилучення природних ресурсів, відсутність ефективних технологій використання відходів як вторинної сировини, що є наслідком незбалансованої антропогенної та техногенної діяльності в Україні. Ситуація, викликана вищевказаними обставинами, досягла своєї критичної межі. Це зумовлює необхідність термінової зміни парадигми індустріального суспільного розвитку, притаманного сучасній Україні, до постіндустріального суспільного розвитку та відмови від зневажливого ставлення до природного середовища.

Необхідно виробити новий погляд на проблему відходів, як джерела вторинних матеріальних та енергетичних ресурсів, продовжуючи традиційними методами мінімізувати утворення відходів в процесі виробництва і споживання; забезпечити максимальну їх утилізацію і перероблення, впроваджуючи максимально ефективні технології поводження з відходами.

У грудні 2015 року Європейська комісія ухвалила план дій з переходу до економіки замкнутого циклу до 2019 року, який передбачає, що така модель стає основою стратегії сталого розвитку ЄС.

Управління відходами, незалежно від джерела їх утворення, повинно розпочинатися з моменту планування видобутку природних ресурсів, як сировини для отримання матеріалів і продовжуватися при проектуванні життєвого циклу корисної продукції. На кожному етапі виникнення відходів мають завчасно плануватися шляхи та методи багаторазового використання природних ресурсів (рециклізації) і рециклінгу відходів, що утворюються.

Вивчення запроваджених у світі інноваційних систем управління відходами, а також шляхів і механізмів щодо їх впровадження, засвідчило, що єдиним економічно, екологічно та соціально ефективним стратегічним шляхом управління відходами в Україні є впровадження системи управління відходами, кінцевою метою якої стане отримання з відходів вторинної матеріальної та/або енергетичної сировини, тобто інноваційної системи управління матеріальними та енергетичними циклічно замкненими потоками - сировина, матеріали, продукція, відходи, вторинна сировина.

Розв'язання цієї проблеми є ключовим у вирішенні енерго- та ресурснезалежності держави, економії природних матеріальних та

енергетичних ресурсів і віднесено до найбільш актуальних стратегічних завдань (пріоритетів) державної політики в Україні.

Вказана проблематика знайшла своє відображення у державних стратегічних документах. Реалізація Програми збереження навколишнього природного середовища є одним із першочергових пріоритетів реформ, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5.

Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, до актуальних загроз національній безпеці України віднесено значний обсяг відходів виробництва та споживання і неналежний рівень їх вторинного використання, переробки та утилізації, а до основних напрямів державної політики національної безпеки України - забезпечення екологічної безпеки, зокрема очистка територій від промислових і побутових відходів та формування системи переробки та утилізації відходів виробництва та споживання.

З урахуванням європейського вибору та європейської перспективи України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ця Стратегія розроблена згідно з європейськими стандартами управління відходами та ґрунтується на спільних цінностях, а саме дотриманні демократичних принципів, верховенстві права, належному врядуванні.

Стратегія визначатиме державну політику у сфері поводження з відходами в найближчі десятиліття, в основу якої покладені європейські підходи у сфері управління відходами, що базуються на положеннях:

Рамкової Директиви № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року «Про відходи та скасування деяких директив»;

Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів»;

Директиви № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 року «Про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС»;

Директиви 94/62/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 грудня 1994 року «Про упаковку та відходи упаковки»;

Директиви 2012/19/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року «Про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО)»;

Директиви 2006/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 6 вересня 2006 року «Про батареї і акумулятори та відпрацьовані батареї і акумулятори».

Нормативно-правові акти та нормативні документи, що розроблятимуться та прийматимуться на виконання Стратегії, повинні базуватися виключно на принципах та положеннях відповідних актів європейського законодавства з урахуванням українських реалій.

II. Проблема, яка потребує розв'язання.

Проблема, на розв'язання якої спрямована Стратегія, полягає у необхідності вирішення питань щодо критичної ситуації, пов'язаної з відходами - їх утворенням, накопиченням, зберіганням, переробленням, утилізацією та захороненням, що характеризується подальшим розвитком екологічних загроз. Проблема відходів в Україні вирізняється особливою масштабністю і значимістю як внаслідок домінування в народному господарстві ресурсоемних багатовідхідних технологій, так і через відсутність протягом тривалого часу адекватного реагування на її виклики. Значні масштаби ресурсокористування та енергетично-сировинна спеціалізація економіки України разом із застарілою технологічною базою визначали й продовжують визначати високі показники щорічного утворення й нагромадження відходів.

Це призводить до поглиблення екологічної кризи й загострення соціально-економічної ситуації в суспільстві та зумовлює необхідність реформування та розвитку з урахуванням вітчизняного та світового досвіду всієї правової та економічної системи, що регулює природокористування взагалі та управління відходами зокрема. Проблема відходів виявляється однією з ключових екологічних проблем, і усе більш вагомою в ресурсному аспекті.

Відходи, що утворюються у процесах видобування, збагачення, хіміко-металургійної переробки, транспортування і зберігання корисних копалин набувають значення вторинного сировинного резерву ряду галузей промисловості, будівництва та енергетики. Значний ресурсний потенціал становлять також відходи як вторинна сировина, що є залишками продуктів кінцевого споживання (макулатура, полімери, склобій, зношені шини тощо).

Високий рівень утворення відходів та низькі показники їх використання як вторинної сировини призвів до того, що в Україні щорічно у промисловості та комунальному секторі нагромаджується величезні обсяги твердих відходів, з яких лише незначна частина знаходять застосування як вторинні матеріальні ресурси, решта потрапляють на звалища.

Відмінність ситуації поводження з відходами в Україні у порівнянні з іншими розвиненими країнами полягає як у великих обсягах утворення відходів, так і у відсутності інфраструктури поводження з ними, що стала неодмінним атрибутом всіх економік розвинених країн.

Загалом система управління відходами в Україні характеризується такими тенденціями:

- продовжується процес накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан навколишнього природного середовища і здоров'я людей;

- неналежним чином здійснюється утилізація та видалення небезпечних відходів;

- зростаючою проблемою стає розміщення побутових відходів, що в багатьох випадках здійснюється без врахування можливих небезпечних наслідків;

використання відходів як вторинної сировини значно нижче реальних можливостей через недосконалість організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;

неефективність уже впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з відходами зумовлює необхідність їх доопрацювання та удосконалення.

Розрив, що склався між обсягами накопичення відходів та заходами, спрямованими на запобігання їх утворення, розширення утилізації, знешкодження та видалення, поглиблює екологічну кризу, надає їй прогресуючого характеру і стає гальмівним чинником для економіки країни.

Така ситуація зумовлює необхідність створення та забезпечення належного функціонування загальнодержавної системи запобігання утворення відходів, збирання, перероблення й утилізації, знешкодження і екологічно безпечного видалення як останньої з альтернатив та істотне обмеження на цій основі шкідливого їх впливу. Це має бути віднесено до найбільш невідкладних завдань – навіть в умовах відносної обмеженості економічних можливостей як держави, так і основних утворювачів відходів. Таким чином, єдиним можливим виходом із цієї ситуації є створення комплексної системи управління відходами.

Стосовно особливостей проблематики поводження з окремими видами відходів слід відмітити таке.

Побутові відходи

В Україні налічується 460 міст, близько 500 районів, 885 селищ міського типу і 28 388 сіл, органи місцевого самоврядування яких повністю відповідають за організацію послуг з поводження з твердими побутовими відходами на місцях.

Значна кількість населених пунктів, низький рівень співпраці між органами місцевого самоврядування, адміністративна та фінансова залежність, пов'язана з високим ступенем централізації повноважень та ресурсів, недостатній рівень професійних знань, призвели до складної ситуації в сфері поводження з побутовими відходами по всій країні.

Обсяги утворення твердих побутових відходів в Україні у 2016 році становили 49 мільйонів кубічних метрів або близько 11 млн т (без урахування даних з тимчасово окупованих територій, Автономної Республіки Крим та м. Севастополь). Незважаючи на те, що протягом останніх 20 років чисельність населення України постійно скорочується, обсяги утворення побутових відходів збільшуються.

Питомий показник утворення відходів в Україні в середньому знаходиться в межах 250 – 300 кг/рік на душу населення і має тенденцію до зростання.

Слід зазначити, що державний облік та статистика побутових відходів в Україні мають суттєві недоліки. У статистичній звітності та нормативно-правових актах щодо поводження з побутовими відходами оперують як об'ємними (м³), так і ваговими (т) категоріями. Перерахунок одних одиниць до інших призводить до значних похибок при здійсненні оцінок, прогнозів тощо.

Домінуючим способом поводження з побутовими відходами залишається їх вивезення та захоронення на полігонах та сміттєзвалищах. У 2016 році лише 5,8% утворених побутових відходів було перероблено, в тому числі 2,71% (1,3 млн м³) – утилізовано (спалено), 3,09% (1,53 млн м³) – спрямовано на інші сміттєпереробні комплекси та близько 0,003% (2 000 м³ – компостовано. Решту (близько 94%) було видалено на полігони та сміттєзвалища, яких станом на 2016 рік в Україні налічувалось 5470 одиниць. З них 305 од. (5,6%) є перевантаженими, а 1646 од. (30%) – не відповідають нормам екологічної безпеки. За експертними оцінками більше 99% функціонуючих полігонів не відповідають європейським вимогам (Директиві Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів»). Як правило, внаслідок недостатнього рівня контролю або через відсутність належної системи збирання побутових відходів та перевезення відходів, лише за офіційними даними щорічно утворюється понад 27 тис. несанкціонованих сміттєзвалищ.

Неналежним чином проводиться робота з паспортизації, рекультивації та санації сміттєзвалищ.

З 1551 сміттєзвалищ, які потребують паспортизації, у 2016 році фактично паспортизовано 380 од. (потребує паспортизації 21 % сміттєзвалищ від їх загальної кількості). З 509 сміттєзвалищ, які потребують рекультивації, фактично рекультивовано 86 од. (7,7% потребує рекультивації).

Значна кількість полігонів й сміттєзвалищ (майже у кожному населеному пункті), що як правило не відповідають екологічним вимогам, а також поширення несанкціонованих звалищ в Україні свідчать про неконтрольованість ситуації з захороненням побутових відходів.

Таким чином, сучасна практика управління побутовими відходами в Україні:

орієнтована на вивезення та захоронення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах, більшість з яких не відповідають вимогам екологічної безпеки, а також стихійних сміттєзвалищах;

знаходиться на низькому технологічному рівні;

обмежена в підходах до прийняття комплексних управлінських рішень;

має недостатні фінансові ресурси;

обмежена в досвіді і технічних знаннях щодо інноваційних технологій.

Низька вартість захоронення відходів не створює стимулів для суб'єктів господарювання і місцевих органів влади для їх перероблення.

Відсутність системи перероблення побутових відходів призводить до втрати Україною щороку мільйонів тонн ресурсоцінних матеріалів, що містяться у відходах, які потенційно можуть бути залучені у господарський обіг. Розвиток перероблення відходів є невід'ємною частиною підвищення ефективності використання природних ресурсів і переходу до сталої економіки.

Основними причинами такої ситуації у сфері поводження з побутовими відходами є відсутність та/або недостатній розвиток:

екологічної свідомості;

комплексної системи поводження з побутовими відходами;

професійного кадрового забезпечення;
 взаємодії та співробітництва в системі центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;
 державно-приватного партнерства;
 перероблення побутових відходів;
 інституційна неспроможність органів місцевого самоврядування до встановлення економічно необґрунтованих тарифів на вивезення та захоронення побутових відходів.

Очевидно, що надмірна залежність від захоронення побутових відходів не може надалі бути основою поводження з побутовими відходами в Україні. На сьогодні край необхідним є комплексне переосмислення та ревізія системи поводження з побутовими відходами з метою впровадження на державному рівні іншого підходу до поводження з побутовими відходами, що буде ґрунтуватися на засадах запобігання їх утворенню та орієнтації на їх ресурсоцінність. Адже більшість твердих побутових відходів, утворення яких неможливо уникнути, є ресурсом, і, за умови належної експлуатації матеріалів і енергії, що в них міститься, можна зменшити використання природних ресурсів і звести до мінімуму вплив видалення відходів на навколишнє природне середовище. Окрім того, підписана у 2014 році Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, вимагає від України негайних і рішучих кроків для впровадження європейських стандартів і практик у цій сфері.

Промислові відходи

Основні обсяги промислових відходів утворюються в галузях:
 гірничої та гірничо-хімічної промисловості;
 чорної та кольорової металургії;
 машинобудівної та металообробної промисловості;
 лісової та деревообробної промисловості;
 енергетики;
 хімічної, нафтохімічної та суміжних галузей промисловості;
 харчової промисловості;
 легкої промисловості.

Починаючи з 2010 року, перехід на нову форму статистичного обліку в Україні дав змогу внести істотні, хоча й не у всьому однозначні, зміни в оцінку ситуації з промисловими відходами. Відповідно до зазначеного обліку річний обсяг генерування промислових відходів складає 419,2 млн. тонн, а обсяг накопичення в спеціально відведених місцях або об'єктах – 13,27 млрд. тонн. Тобто значно менше, ніж у попередніх звітах.

Законодавче регулювання управління промисловими відходами в Україні охоплює досить широке коло питань, але існують певні прогалини, пов'язані з невизначеністю пріоритетних цілей та слабкою інтеграцією питань охорони навколишнього природного середовища у секторальні стратегії, програми та заходи.

У 2015 році у порівнянні з даними 2013 року відбулося загальне скорочення утворення промислових відходів від 448 млн. тонн до 312 млн. тонн. При цьому відбулося скорочення на 32% обсягів утворення відходів гірничодобувної промисловості, на 24% виробничих відходів, на 29% відходів, що утворюються при виробництві енергії тощо.

Зі статистичних даних за цей період можна зробити низку висновків:

тенденції останніх чотирьох років щодо утворення відходів I - IV класів показують скорочення з 2013 по 2014 рік як в абсолютному вираженні утворених обсягів, так і в питомому (на душу населення - від 9851 кг/людину до 8251 кг/людину). Це скорочення також знайшло своє відображення у кількостях утилізованих та захоронених відходів – скорочення на 26% і 24% відповідно;

такий стан справ жодним чином не є результатом вжитих заходів із мінімізації утворення відходів, а, скоріше, відображає уповільнення промислового виробництва, конфліктом на Донбасі та окупацією Криму;

більша частина відходів I – IV класів, як і раніше, захоронюється на звалищах, хоча відносно невелика частина потрапляє на обладнані полігони, наприклад, в 2014 році з 355 млн. тонн утворених відходів 204 млн. тонн були захоронені на звалищах, і тільки 35 млн. тонн були спрямовані на обладнані полігони.

Наведене свідчить, що гірничодобувний сектор переважає в утворенні відходів I – IV класів, на нього припадає 328 млн. (73%) від загальної кількості відходів, утворених у 2013 році.

Будівельні відходи

Будівельні відходи утворюються з багатьох видів діяльності: будівництво нових будівель та споруд, їх реконструкція, остаточне знесення, коли настає кінець строку експлуатації для кожної будівлі чи споруди. Будівельні відходи можуть відрізнятися залежно від фактичної діяльності, яка призводить до їх утворення. Тому планування майбутньої кількості та складу відходів будівництва та знесення може бути доволі складним завданням.

Із підвищенням будівельно-інвестиційної діяльності у великих містах різко збільшилась потреба у вільних площах під забудову. Одним із варіантів вирішення проблеми дефіциту землі є руйнування старих будівель, що не перебувають в експлуатації та займають значні території. Проведений аналіз свідчить, що на території промислових зон, військових частин знаходиться величезна кількість будівель, які потребують реконструкції чи руйнування з метою звільнення території. Крім того, на українському ринку спостерігається зростання інвестицій у будівництво гуртових торгових мереж, супермаркетів, торговельно-офісних центрів, складських приміщень, промислових цехів для нових виробництв. Дуже часто реставрація старих будівель є економічно доцільною, в інших випадках проводиться їх майже повне руйнування для нової забудови.

Іншим джерелом утворення будівельних відходів є матеріали, які утворюються під час спорудження нових будинків. Проведений аналіз показав, що під час зведення 100-квартирного будинку утворюється в середньому

15-20 тонн твердих відходів, основну масу яких становить бита цегла, залишки затверділого бетону та будівельного розчину, залишки стінових блоків з керамзитобетону, ніздрюватих бетонів, гіпсокартону, пінопласту, мінеральної вати тощо.

Ще одним джерелом утворення відходів такого типу є відходи промисловості будівельних матеріалів. Наймасовішими тут є відсіви щебеневих кар'єрів, склобій, некондиційна цегла та залізобетонні конструкції, відпрацьовані гіпсові форми керамічних заводів тощо. До будівельних відходів належать також тверді продукти, що утворюються під час реконструкції доріг. Якщо деяка частина старого асфальтобетону використовується повторно, то дроблений бетон з дорожнього покриття найчастіше видаляється на звалища.

Загалом усі будівельні відходи складаються з таких продуктів, як: бетон та залізобетон, цегла, метал, ґрунт, пісок, забруднений глиною, сантехнічна кераміка, деревина, скло, гіпсокартон, пластмаса, асфальтобетон. За оцінками дослідників, за масовим вмістом 52 % будівельних відходів становить бетон та залізобетон, 32 % – кам'яні стінові матеріали (цегла, стінові блоки, піно- та газобетон), 8 % – відходи асфальту та будівельних розчинів, 4 % – відходи металів, 2 % – відходи деревини та пластмас, 1 % – керамічні вироби (сантехнічна кераміка, керамічна плитка), 1 % – гіпсокартон, скло та інші відходи.

Особливої актуальності проблема будівельних відходів в Україні набуває у зв'язку з тим, що в найближчі роки вичерпується строк експлуатації так званих «хрущовок», які були масово побудовані у 50–60 роках минулого століття. Досвід республік колишнього Радянського Союзу свідчить про недоцільність реконструкції таких будинків. Тобто усі вони в найближчому майбутньому можуть бути знесені і, відповідно, потребуватиме розв'язання проблеми будівельних відходів такого процесу. Так, від однієї стандартної «хрущовки» утворюватиметься в середньому 3000 м³ будівельних відходів.

Утворення будівельних відходів залежить від:

майбутнього розвитку населених пунктів, а також інфраструктури для транспорту, водовідведення, тощо;

стратегії утримання особливо старих житлових районів;

стратегії знесення особливо старих багатоповерхових будинків у житлових районах;

майбутнього розвитку транспортної інфраструктури.

Відходи будівництва та знесення є великим, та до певної міри, невикористаним ресурсом.

Основна частина будівельних відходів вивозиться на звалища та місця захоронення. Сталеві конструкції та великі пиломатеріали часто використовують повторно або переробляють. У деяких випадках будівельні відходи, зокрема від знесення, використовуються для засипання або меліорації земель. В багатьох країнах ЄС переробка будівельних відходів отримала значний успіх. Рівень переробки відходів у них перевищив 80%. Основна частина будівельних відходів надходить від суб'єктів господарювання приватного сектору. Надалі використання утилізованих матеріалів в більшості

організовано через ті самі підприємства, що виконують будівництво та знесення.

В більшості країн управління будівельними відходами – особливо переробка – організовано приватним, а не державним сектором. Останні можуть займатися захороненням, в той час як приватний сектор встановлює та керує інфраструктурою (сортувальні та подрібнювальні заводи). Внаслідок цього інвестиції в таку інфраструктуру роблять суб'єкти господарювання приватного сектора, шукаючи можливості приєднатися та використати бізнес-можливості з управління будівельними відходами. Роль державного сектора в більшості країн полягає у тому, щоб створити умови для роботи та підтримувати все зростаючу переробку певної вторинної сировини, виробленої з відходів будівництва та знесення.

Небезпечні відходи

Небезпечні відходи – відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними.

Починаючи з 1994 року в Україні простежується чітка тенденція, а саме послідовне зниження утворення небезпечних відходів I - III класу з 1994 по 2015 рік, тобто, з 4,95 млн. тонн до 587 тисяч тонн у 2015 році. Існує особливо різке зниження з 1994 по 1995 рік, з 2008 по 2009 рік і починаючи з 2012 року. Очевидно, це не є наслідком заходів з мінімізації утворення відходів по галузях, а, швидше за все, відображає поєднання економічної кризи у 2008-2009 роках і, починаючи з 2013 року. Наприклад, утворення небезпечних відходів I - III класу показує помітне зниження на 33% з 2012 по 2013 рік, і після цього, спад відзначений у 2015 році утворенням відходів I - III класу тільки на 44% свого еквівалентного рівня у 2012 році. На додаток, ця тенденція може також відображати зміни у складі української промисловості з переходом від традиційного сектора важкої промисловості до секторів більш легкої промисловості з менш інтенсивним утворенням небезпечних відходів. Варто відзначити, що об'єм відходів, що утилізуються, також демонструє схоже, хоча і менш виражене зниження з 1994 по 2015 рік, що повторює висновки, викладені вище.

Відмінність ситуації з відходами в Україні у порівнянні з розвиненими країнами полягає як у більш значних обсягах утворення відходів, так і у відсутності інфраструктури поводження з ними, що є органічною складовою економіки зазначених країн.

Як це не парадоксально, із зростанням добробуту населення та переходом промисловості на високі технології з виробництвом високоінноваційної продукції, кількість небезпечних відходів, що утворюється, а головне, надходить неконтрольовано в навколишнє природне середовище, зростає в геометричній прогресії. Небезпека зростає через розпорошення небезпечних відходів по всій території України. Якщо раніше в сільській місцевості номенклатура небезпечних відходів обмежувалася тільки непридатними та забороненими «класичними» хімічними засобами захисту

рослин, то тепер їх види та кількість значно зросли за рахунок відходів електричного та електронного обладнання, батарейок, батарей та акумуляторів, хлорвміщуючих полімерів, нового покоління стероїдних та біологічних хімічних засобів захисту рослин, стимуляторів росту, консервантів, харчових добавок тощо.

Загальний обсяг накопичення небезпечних відходів становить 5 мільярдів тонн, а поточні витрати на їх видалення і зберігання - близько 600 мільйонів гривень.

Особливу групу небезпечних відходів становлять непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин. Їх залишок на початок 2017 року становив за офіційними даними близько 8,5 тисяч тонн.

Окрему проблему становлять відходи електричного та електронного обладнання. Цей вид відходів є дуже небезпечним, оскільки багато з них містять токсичні метали - свинець, ртуть, кадмій, хром та берилій, а також бромовані антипірени, фторхлоровуглеводні, поліхлоровані біфеніли, полівінілхлорид. Підраховано, що близько 70% небезпечних для навколишнього природного середовища та здоров'я людини речовин, що знаходяться в побутових відходах, міститься саме у відходах електричного та електронного обладнання.

За обсягами утворення домінують небезпечні відходи, які містять важкі метали (хром, свинець, нікель, кадмій, ртуть). Переважно це відходи галузей чорної і кольорової металургії, хімічної промисловості, машинобудування (гальванічні виробництва).

В Україні нараховується близько 300 накопичувачів небезпечних відходів, які побудовані без належного технічного захисту і стали джерелом екологічної небезпеки регіонального масштабу. Обладнані сховища для зберігання небезпечних відходів і установки для їх знешкодження та регенерації мають лише окремі суб'єкти господарювання, що практично не впливає на загальну ситуацію.

Мінімізація обсягів утворення небезпечних відходів, створення потужностей з їх екологічно безпечної утилізації, знешкодження та видалення набули для України першочергового значення.

Ефективне вирішення всього комплексу питань, пов'язаних з ліквідацією чи обмеженням негативного впливу небезпечних відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини, можливе тільки на підставі заходів, які враховують сучасний стан економіки України, перспективи її соціально-економічного розвитку, а також узагальнений світовий досвід вирішення зазначених проблем.

Основні проблеми, що стосуються існуючої практики управління небезпечними відходами, можуть бути підсумовані наступним чином:

існують значні прогалини у наявній інформації про управління небезпечними відходами, а існуюча система обліку і звітності не охоплює всі аспекти утворення, збору, переробки, утилізації та видалення небезпечних відходів;

відсутність реальних стимулів і низьких витрат на утилізацію перешкоджають впровадженню систем для роздільного збору та перероблення небезпечних відходів;

деякі галузі промисловості, такі як енергетична, металургійна і хімічна промисловість утворюють значні обсяги небезпечних відходів, що є наслідком використання значних обсягів сировини та застосування застарілих технологій, що, в свою чергу, буде перешкоджати їхньому майбутньому функціонуванню за умов очікуваного значного підвищення вартості управління небезпечними відходами;

відсутність технічних можливостей для перероблення деяких категорій небезпечних відходів є передумовою для їх неконтрольованого видалення;

значна частина існуючих виробничих потужностей і об'єктів видалення небезпечних відходів не відповідають екологічним вимогам та сучасним технічним стандартам. Продовження роботи деяких об'єктів пов'язано з безпосередньою небезпекою для навколишнього природного середовища;

впровадження сучасних технічних вимог призведе до підвищення вартості управління небезпечними відходами в країні. Це може призвести до труднощів для великих джерел утворення небезпечних відходів. З іншого боку, вищі витрати у разі неефективного здійснення державного контролю у цій сфері можуть стимулювати незаконне поводження з відходами;

відсутність системи належного планування управління небезпечними відходами на рівні суб'єктів господарювання;

складне фінансове становище і дрібносерійне виробництво у деяких галузях у подальшому буде перешкоджати будівництву необхідних споруд для усунення впливу небезпечних відходів на навколишнє природне середовище;

нинішній рівень витрат на екологічно безпечне поводження з небезпечними відходами на всіх рівнях є недостатнім і не гарантує захист навколишнього природного середовища і здоров'я людини в цілому;

загальний обсяг інвестицій, пов'язаних з регулюванням відходів, дуже обмежений. Слабка реалізація і застосування положень законодавства є одними з основних проблем сектора. Законодавчі прогалини приводять до різних тлумачень положень закону і, отже, роблять його виконання проблематичним;

недостатній рівень обізнаності та поінформованості суб'єктів господарювання про можливості переробки або повторного використання відходів;

недостатня поінформованість інвестора про потенціал виробництва нових продуктів з відходів, потенційно придатних для повторного/багаторазового використання.

Відходи сільського господарства

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та розширення ареалів сільськогосподарських угідь призвели до зростання кількості відходів і їх впливу на компоненти навколишнього природного середовища. Потенційними чинниками негативного впливу на навколишнє природне середовище є декілька типів сільськогосподарських відходів: органічні відходи рослинництва; органічні відходи тваринництва та птахівництва; біовідходи

(труп тварин та птиці); залишкова кількість добрив, хімічних та біологічних засобів захисту рослин, ветеринарних препаратів.

Традиційно сільськогосподарські відходи в Україні поділяються на відходи тваринництва, відходи рослинництва та агрохімічні відходи.

Відсоток утворення відходів сільського господарства займає порівняно невелику частку від загального обсягу утворених відходів, тобто не більше 4 % від усіх відходів з I до IV класів, що утворюються протягом періоду статистичних спостережень.

Згідно з даними статистичних спостережень за 2015 рік із понад 13,5 мільйонів тонн утворених сільськогосподарських відходів наймасовішими потоками відходів є:

відходи рослинного походження (7742 тисяч тонн, 57%);

тваринні екскременти, сечовина і гній (4938 тисяч тонн, 37%);

відходи тваринного походження та змішані харчові відходи (897 тисяч тонн, 6%).

Однак, статистичні дані не достатньо достовірно відображають реальний стан справ. Так, при валовому зборі зерна на рівні 50 млн. тонн може утворитися до 25 млн. тонн соломи. При зростанні валового збору до 80 млн. тонн ця цифра зростає до 40 млн. тонн.

Іншим джерелом утворення відходів сільського господарства є тваринництво та птахівництво, де основним видом відходів сільського господарства є гній. Всього худоби в Україні близько 13 млн. голів. Якщо в середньому одна тварина дає 20 кг гною за добу, то в цілому за рік може утворитися до 100 млн. тонн гною. Поголів'я півтора мільйона курей дає на добу понад 100 тонн. Всього в Україні щорічно утворюється близько 500 тис. тон пташиного посліду. Крім цього утворюються відходи від забою та падежу птиці. За нормативами, падіж може становити 3,5% загальної кількості на рік, що складає при середній ваги птиці п'ятсот грамів – 3 570 тонн біовідходів, не враховуючи біовідходів, що утворюються при забої птиці.

Особливого розгляду потребує поводження з відходами хімічних засобів захисту рослин, до складу яких входять пестициди, гербіциди, фунгіциди, хімічні та біологічні стимулятори росту рослин.

Окрему групу відходів хімічних засобів захисту рослин складають непридатні та заборонені до використання пестициди, що, в більшості, виготовлені та накопичені ще за часів СРСР.

Порядок проведення комплексної інвентаризації місць накопичення заборонених і непридатних для використання в сільському господарстві, хімічних засобів захисту рослин затверджена спільним наказом Міністерства аграрної політики, Міністерства екології та природних ресурсів, Міністерства охорони здоров'я від 18 жовтня 2011 р. № 315/376/412, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 листопада 2011 р. за № 951/6142.

Вона визначає порядок організації робіт з комплексної інвентаризації місць зберігання, їх місцезнаходження і умов; інвентаризація також проводиться для суб'єктів господарювання всіх форм власності зі складами для зберігання хімічних засобів захисту рослин.

Незважаючи на це, результати проведеної інвентаризації відходів хімічних засобів захисту рослин не дають змоги точно оцінити їх кількість. Але за попередніми результатами обсяги накопичення непридатних хімічних засобів захисту рослин можна оцінити в 8-10 тисяч тонн.

Виходячи з аналізу ситуації, що склалася у сфері управління відходами сільського господарства, можна сформулювати основні проблеми, які мають бути розв'язаними в рамках виконання цієї Стратегії:

неналежна реалізація та забезпечення дотримання вимог законодавства є головною проблемою, з якою стикається сільськогосподарський сектор;

недостатня інформованість та обізнаність сільськогосподарського сектора щодо можливостей та переваг від оброблення чи повторного використання відходів сільського господарства;

недостатня поінформованість потенційних інвесторів щодо потенціалу виробництва нових продуктів з сільськогосподарських відходів.

Специфічні види відходів

Відходи упаковки

Ситуація, що склалася в Україні у сфері поводження з відходами упаковки є вкрай незадовільною, зокрема це стосується сфери забезпечення їх збирання, перероблення та утилізації, а також залучення у господарський обіг.

Згідно з даними Міністерства регіонально розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства у 2016 році перероблено та утилізовано всього близько 5,76 % побутових відходів, з них: 2,72 % спалено, лише 3,0 % передано на потужності з перероблення в якості вторинної сировини, а решта потрапила на звалища.

Відсутність ефективної системи збирання відходів упаковки призводить до щорічної втрати вагомого ресурсного потенціалу для переробної промисловості України у вигляді відходів паперу і картону від 0,5 до 0,6 млн. тон, скла — 1,0 млн. тон, полімерів — 0,6 млн. тон та ін. Водночас, погіршується і так несприятлива екологічна ситуація.

Між тим, як показує досвід залучення відходів у господарський обіг у розвинутих країнах, зазначена індустрія стає все масштабнішою, забезпечує формування значної частини ВВП та створення сотні тисяч робочих місць. З іншого боку, саме системи збирання, перероблення та утилізації стають джерелом постійно відновлюваних матеріально-сировинних ресурсів, яких так потребує переробна промисловість.

Облік утворення, перероблення та утилізації відходів упаковки як вторинної сировини на державному рівні не проводиться. Не реалізується також і європейська модель принципу розширеної відповідальності виробника, суб'єкти господарювання не несуть відповідальності за подальшу утилізацію використаної упаковки, в якій знаходилася їх продукція.

Відходи упаковки як сировинний потенціал можуть замінювати первинні ресурси і відігравати важливу роль в розвитку економіки, сприяючи ресурсозбереженню і забезпеченню сировинної незалежності держави, створюючи додатковий експортний потенціал тощо. Вони можуть використовуватись для виробництва широкого спектру промислової продукції,

будівельних матеріалів тощо. З цього боку, доцільним є максимально широке та економічно ефективно їхнє використання, забезпечення належного збирання та заготівлі використаної упаковки як вторинної сировини.

Відходи електричного та електронного обладнання

Відходи електричного та електронного обладнання (далі - ВЕЕО) – це загальне визначення для приладів, що працюють за допомогою електроенергії або електромагнітного поля, строк експлуатації яких закінчився або власник має намір їх позбутися шляхом утилізації чи видалення. Вони мають у своєму складі різноманітні матеріали, а також небезпечні компоненти, що містять цілий ряд токсичних речовин, здатних значно забруднити навколишнє природне середовище і поставити під загрозу здоров'я людей, якщо не були належним чином утилізовані.

Постійна поява нових технологій, функцій, зміна дизайну сприяють скороченню життєвого циклу продуктів і прискорюють виведення із використання застарілих електричних та електронних приладів що призводить до різкого зростання кількості їх відходів.

Батарейки, батареї та акумулятори стають все більш поширеним джерелом живлення для широкого ряду електричних приладів як домашнього, так і професійного вжитку і є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Вони містять токсичні важкі метали, такі як нікель, кадмій або ртуть.

Завдяки прибутковості переробки свинцю, багато компаній мають ліцензії і збирають свинцево-кислотні акумулятори в Україні.

Інвестиційна активність в сфері управління ВЕЕО вкрай низька у зв'язку з відсутністю необхідної законодавчої бази і чітко визначених сфер відповідальності для всіх учасників ринку.

Так, заборона використання певних небезпечних речовин у електричному та електронному обладнанні регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2008 р. № 1057 «Про затвердження технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні». Ця постанова включає вимоги Директиви 2002/95/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про заборону використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні».

Спеціальним регуляторним документом щодо поводження з ВЕЕО є наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 22 січня 2013 р. № 15 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо збирання відходів електричного та електронного обладнання, що є у складі побутових відходів».

Відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори

Відпрацьовані батарейки, батареї і акумулятори стають все більш поширеним джерелом енергії для широкого ряду електричних приладів як домашнього, так і професійного вжитку. Вони є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Однак, батарейки та акумулятори можуть містити токсичні важкі метали, такі як нікель, кадмій або ртуть.

Перероблення відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів є необхідним природоохоронним заходом, оскільки внаслідок цього відновлюються цінні метали, заощаджується енергія за рахунок зниження потреб у вторинній сировині і упереджується надходження батарейок на полігони, де під час руйнування їх корпусу важкі метали можуть потрапляти в землю, спричинюючи забруднення води і ґрунту.

В Україні збирання та переробка відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів більше 7 ампер-годин регулюється Законом України «Про хімічні джерела струму» та спільним наказом Міністерства промисловості, Міністерства економіки, Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки від 31 грудня 1996 р. № 223/154/165 «Про затвердження Положення про порядок збирання та переробки відпрацьованих свинцево-кислотних акумуляторів». Однак, вказані нормативно-правові акти містять застарілі положення, які фактично залишаються не реалізованими, та не поширюються на сферу поводження з усіма видами батарейок, батарей і акумуляторів.

У даний час хімічні джерела струму виведені зі сфери регулювання Закону України «Про відходи». Робилися спроби регулювання поводження з хімічними джерелами струму, але законодавство не було впроваджено належним чином, не були розроблені необхідні нормативно-правові акти, а сам Закон «Про хімічні джерела струму» значно відрізняється від сучасних практик поводження з відходами та європейським законодавством.

Завдяки високій рентабельності переробки свинцю, багато суб'єктів господарювання мають ліцензії на здійснення операцій з небезпечними відходами і здійснюють збирання свинцево-кислотних акумуляторів. Є кілька нових сучасних потужностей з автоматичною обробкою відпрацьованих акумуляторів. Інші установки потребуватимуть модернізації та впровадження нових технологій.

Процеси збирання та перероблення відпрацьованих батарейок в Україні залишаються нерегульованими. Збирання здійснюється на добровільних засадах неурядовими організаціями, екологічними активістами та громадськими ініціативами, але у зв'язку з відсутністю належної інфраструктури з їх перероблення вони зберігаються, очікуючи на подальшу переробку.

Медичні відходи

Відходи, утворені в процесі медичної діяльності, несуть потенційно вищий ризик для людей, ніж будь-який інший тип відходів, і заслуговують на пріоритетну увагу.

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, медичні відходи включають усі відходи, що утворюються в медичних установах, науково-дослідних центрах і лабораторіях, пов'язаних з медичними процедурами. Крім того, вони включають у себе ті ж види відходів, що походять з дрібних і розрізнених джерел, в тому числі відходи, що утворюються в процесі медико-санітарної допомоги та в домашніх умовах.

Від 75% до 90% відходів, утворених медичними установами, можуть бути прирівняні до побутових відходів та, як правило, називаються «безпечними» або «звичайними медичними відходами». Вони утворюються в основному в офісних приміщеннях, харчоблоках, а також можуть включати відходи упаковки та відходи, що утворюються в процесі технічного обслуговування будівель охорони здоров'я.

Решта 10-25% медичних відходів належать до категорії небезпечних і можуть бути факторами ризику для навколишнього природного середовища і здоров'я людини. Небезпечні медичні відходи можуть бути класифіковані в такий спосіб:

гострі відходи - використані або невикористані гострі предмети (наприклад голки, шприци, скальпелі, піпетки, ножі);

інфекційні відходи - відходи, що імовірно містять хвороботворні мікроби і несуть ризик передачі захворювання (наприклад тканини, забруднені кров'ю, лабораторні культури і мікробіологічні запаси);

патологічні відходи - тканини, органи або рідини організму людини; частини тіла; ембріони; невикористані продукти крові;

фармацевтичні відходи - лікарські препарати з вичерпаним строком дії, частково використані флакони;

цитотоксичні відходи - відходи, що містять речовини з генотоксичними властивостями (наприклад відходи, що містять цитостатичні препарати, генотоксичні хімікати);

хімічні відходи - відходи, що містять хімічні речовини (наприклад, лабораторні реагенти; плівки, дезінфікуючі засоби, відходи з високим вмістом важких металів, такі як акумулятори, розбиті ртутні термометри і прилади для вимірювання кров'яного тиску);

радіоактивні відходи - відходи, що містять радіоактивні речовини.

Нормативно-правовим актом, який прямо регулює поведження з медичними відходами є наказ Міністерства охорони здоров'я від 08 червня 2015 р. № 325 «Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поведження з медичними відходами», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 07 серпня 2015 р. за № 595/27404, згідно з яким медичні відходи поділяються на такі категорії:

Категорія А – епідемічно безпечні медичні відходи;

Категорія Б – епідемічно небезпечні медичні відходи;

Категорія В – токсикологічно небезпечні медичні відходи;

Категорія Г – радіологічно небезпечні медичні відходи.

Ключові проблеми і виклики у сфері управління медичними відходами пов'язані з існуючою практикою поведження з ними і є такими:

широкий спектр практичних обмежень в управлінні медичними відходами, включаючи роздільне збирання, зберігання і оброблення;

низький рівень уваги до питань належного поведження з медичними відходами, відсутність чіткого розуміння вимог законодавства та необхідних заходів з боку медичних установ;

відсутність необхідних засобів та приміщень для збирання, переміщення на території медичних установ та безпечного тимчасового зберігання інфекційних відходів;

відсутність холодильного обладнання для зберігання відходів при низьких температурах;

відсутність відповідних контейнерів та упаковок;

обмежені можливості щодо придбання високоякісного обладнання для оброблення медичних відходів.

Значна частина медичних відходів вивозиться на полігони та несанкціоновані звалища через безвідповідальність персоналу медичних установ, недостатність та недоступність потужностей з оброблення та видалення медичних відходів.

Вкрай обмежені фінансові ресурси медичних установ є важливим стримуючим фактором, який перешкоджає вдосконаленню системи поводження з медичними відходами. Стан економіки в останні роки істотно вплинув на фінансове забезпечення медичної галузі, і очевидно, що залучення фінансових ресурсів, необхідних для впровадження належної системи поводження з медичними відходами буде вкрай складним завданням.

III. Мета, цілі, керівні принципи та завдання Стратегії.

Метою Стратегії є створення системи управління відходами в Україні на інноваційних суспільно-політичних та виробничо-організаційних засадах, в яких будуть поєднані традиційні (мінімізація утворення відходів, безпечне захоронення, безпечне знешкодження) та інноваційні (рециклізація природних ресурсів та рециклінг відходів) підходи, відповідальність виробника відходів, що утворюються в процесі виготовлення корисної продукції і надання послуг, та розширена відповідальність виробника продукції, яка перетворюється у відходи після завершення її життєвого циклу.

Поєднання традиційних та інноваційних підходів до вирішення проблеми управління відходами вимагає принципово нового організаційного, науково-методичного, нормативно-правового, технічного та технологічного забезпечення сфери управління відходами на державному, регіональному і місцевому рівнях та формулювання стратегічних цілей, керівних принципів та завдань.

Цілями Стратегії є:

визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах;

визначення пріоритетних напрямків діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель;

визначення шляхів та методів вдосконалення існуючих елементів управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі;

забезпечення сталого розвитку України через визначення завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку;

зниження адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, покращення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

Стратегія базується на таких керівних принципах:

ієрархія відходів:

запобігання - найвища ступінь ієрархії (запобігання утворенню відходів) спрямована на оптимізацію процесів проектування, починаючи з видобутку ресурсів, виробництва товарів (еко-дизайн) та утворення відходів;

підготовка до повторного використання - фактично вимагає створення цілої галузі для перевірки, очистки, оброблення відходів чи предметів, що ще не стали відходами, з подальшим поверненням зазначених товарів до сфери споживання;

перероблення - окремо визначена ступінь ієрархії поводження з відходами, яка означає утилізацію шляхом повернення у виробничий цикл різних матеріалів, що містяться у відходах;

утилізація – запровадження найкращих технологій для отримання матеріальних та енергетичних ресурсів з відходів;

видалення в спеціально обладнані місця/об'єкти, що відповідають екологічним нормативам і лише у випадку, якщо не можливо виконати попередні ступені ієрархії.

інтеграції: охорона навколишнього природного середовища повинна бути невід'ємною частиною процесу розвитку;

сталого розвитку: перехід до економіки замкнутого циклу, де обсяг продуктів, матеріалів і ресурсів зберігається в економіці якомога довше і утворення відходів мінімізується. Нинішнє покоління при задоволенні своїх потреб не повинно ставити під загрозу здатність прийдешніх поколінь задовольняти свої власні потреби;

«забруднювач платить»: витрати спричинені забрудненням повинні бути коректним чином розподілені між забруднювачами і споживачами, а не лягати на суспільство в цілому;

наближеності: у разі виникнення забруднення воно має бути ліквідовано якомога ближче до джерела його виникнення. В контексті поводження з відходами, відходи, які підлягають зокрема видаленню, повинні бути спрямовані до одного з найближчих відповідних об'єктів;

попередження: при наявності доказів екологічного ризику слід вжити відповідні запобіжні заходи навіть за відсутності переконливих доказів причин;

спільної відповідальності: досягнення цілей екологічної політики потребує участі широкого кола органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, а також громадськості;

розширеної відповідальності виробника: виробники продукції несуть відповідальність щодо прийняття повернутої продукції та відходів, що лишилися після використання такої продукції, так само як і подальше управління відходами та фінансову відповідальність за таку діяльність.

самодостатності: запровадження інтегрованої і адекватної мережі об'єктів з утилізації й видалення відходів, що дозволить державі рухатися в напрямку самодостатності в утилізації та видаленні відходів.

До завдань Стратегії належать:

визначення напрямків та пріоритетів розвитку вторинного ресурсокористування в Україні з урахуванням як сучасних реальних можливостей, так і довгострокових економічних, соціальних і екологічних інтересів суспільства;

широке запровадження державно-приватного партнерства, взаємодії та співробітництва в системі центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

зосередження уваги на створенні в Україні науково-технологічного та методичного забезпечення управління відходами на інноваційних засадах;

зміна парадигми антропоцентризму на парадигму екоцентризму за рахунок модернізації освітянської та виховної політики;

значне підвищення ролі регіонів та громадянського суспільства у реалізації загальних цілей та керівних принципів Стратегії;

забезпечення фінансування та виконання вже визначених заходів, як гарантії подальшого вдосконалення системи управління поводження з відходами на традиційних засадах.

IV. Заходи та строки реалізації Стратегії.

Заходи Стратегії складаються із загальних заходів, що стосуються сфери управління відходами в цілому, та спеціальних заходів, що стосуються сфери управління специфічними видами відходів.

Загальні заходи Стратегії реалізуються в три етапи: короткостроковий (2017-2018 роки), середньостроковий (2019-2025 роки), довгостроковий (2026-2030 роки). Етапи реалізації спеціальних заходів Стратегії залежатимуть від реалізації загальних заходів і визначатимуться Національним планом управління відходами.

До короткострокових загальних заходів Стратегії належать:

утворення Координаційної ради з питань впровадження Стратегії на чолі з Віце-прем'єр-міністром згідно з розподілом обов'язків, до складу якої буде включено керівництво Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінфіну, Мінрегіону, Мінагрополітики, Мін'юсту, Мінсоцполітики, Міноборони, МВС, МОН, інших центральних органів виконавчої влади, НАНУ, громадських об'єднань для забезпечення координації роботи залучених центральних органів виконавчої влади, відповідальних за різні напрями реформи державного управління для забезпечення досягнення цілей Стратегії, схвалення та впровадження Національного плану управління відходами;

утворення при Мінприроди робочої групи з представників Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінфіну, Мінрегіону, Мінагрополітики, Мін'юсту, Мінсоцполітики, Міноборони, МВС, МОН, інших центральних органів виконавчої влади, провідних вчених НАНУ, громадських об'єднань, для розроблення проекту Національного плану управління відходами;

утворення робочих груп в обласних державних адміністраціях, органах місцевого самоврядування, основним завданням яких визначити напрацювання пропозицій до Національного плану управління відходами з урахуванням особливостей взаємодії та співробітництва в системі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

розроблення проекту рамкового Закону України про відходи та вторинні ресурси;

розроблення проектів законів України, що безпосередньо регулюють управління відходами (законопроекти про захоронення відходів, про спалювання відходів, про управління окремими видами відходів: про управління відходами видобувної промисловості, про побутові відходи, про відходи упаковки, про відпрацьовані нафтопродукти, про відпрацьовані транспортні засоби, про відпрацьовані елементи живлення, про відходи електронного та електричного обладнання тощо);

визначення переліку та розроблення необхідних Технічних регламентів з питань поводження з відходами;

розроблення нормативно-правових актів з питань з роздільного збору усіх без винятку відходів та їх рециклінгу;

розроблення єдиного Тлумачного словника термінів у сфері управління відходами та Положення про нього;

формування пропозицій щодо вдосконалення інституційної структури управління відходами на інноваційних засадах, в тому числі щодо створення центрального органу виконавчої влади з питань управління відходами, діяльність якого спрямовуватиметься Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України;

прийняття необхідних рішень щодо створення єдиного центру із забезпечення виконання міжнародних конвенцій, що регулюють питання поводження з небезпечними відходами та речовинами, створивши передумови для ефективного виконання зобов'язань, що випливають з членства України в Базельській, Роттердамській, Стокгольмській та, в перспективі, Мінаматській конвенціях;

утворення міжвідомчої координаційної ради з науково-дослідних робіт з рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів при НАНУ;

проведення наукового дослідження щодо визначення потреби у кадровому забезпеченні сфери поводження з відходами до 2030 року з урахуванням нової архітектури управління відходами, інтересів територіальних громад і працедавців. Результати дослідження використовувати під час формування державного замовлення на підготовку фахівців відповідного ступеня вищої освіти;

розроблення типового проекту навчального плану ступеневої освіти спеціалістів для рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів, орієнтованого на впровадження якісних змін у цієї сфері. Забезпечити його використання у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку фахівців з екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності;

розроблення заходів щодо проведення загальнодержавної кампанії з популяризації питань управління відходами (рециклізації природних ресурсів, рециклінгу відходів).

До середньострокових загальних заходів Стратегії належать:

впровадження положень нормативно-правових актів, економічних, організаційно-технічних, інформаційних та громадських заходів щодо запровадження:

принципу урахування ціни рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів в ціні корисних товарів та продукції;

стандартизації, нормування та сертифікації технологій виробництва корисної продукції, самої корисної продукції, їх спроможності до рециклінгу в разі перетворення у відходи;

розроблення Положення про електронну інформаційну логістичну схему поводження з природними ресурсами та відходами (від моменту вилучення природних ресурсів, отримання з них корисної продукції, утворення відходів, їх рециклінгу);

розроблення Положення про Національний реєстр джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами;

розроблення Положення про інформаційну систему надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності у сфері поводження з відходами;

розроблення альтернативної класифікації відходів на основі їх властивостей, якісних та кількісних показників;

розроблення організаційно-методологічних та техніко-технологічних засад для створення Державного кадастру відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні, на основі їх альтернативної класифікації за властивостями, якісними та кількісними показниками;

створення Технічного комітету стандартизації «Рециклізація природних ресурсів, рециклінг відходів»;

розроблення на основі міжнародних і впровадження національних стандартів з управління відходами;

запровадження механізму державної грантової підтримки комплексних міжвідомчих наукових досліджень з актуальної проблематики розвитку рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів;

розроблення освітніх стандартів та освітньо-професійних програм для підготовки спеціалістів з рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів відповідно до міжнародних, забезпечити проведення їх незалежної експертної оцінки та використання;

створення мережі закладів, що здійснюють підвищення кваліфікації працівників з поводження з відходами, у тому числі на регіональному рівні. Розроблення та оновлення програми підвищення кваліфікації фахівців у сфері рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів;

виконання заходів загальнодержавної кампанії з популяризації питань управління відходами (рециклізації природних ресурсів, рециклінгу відходів);

розроблення методичних рекомендацій з управління відходами для всіх зацікавлених сторін: центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, громадськість тощо;

підвищення поінформованості заінтересованих сторін шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, реалізації програм інформування громадськості та консультаційних програм, з метою роз'яснення вимог законодавства щодо управління відходами, усвідомлення переваг від мінімізації обсягів утворення відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження та впровадження належних практик управління відходами.

До довгострокових загальних заходів Стратегії належать:

Впровадження та виконання заходів щодо:

модернізації матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання з рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів;

інформатизації галузей поводження з природними ресурсами та відходами з реалізацією проекту єдиного універсального веб-порталу інформаційних ресурсів з рециклізації природних ресурсів та рециклінгу відходів;

Забезпечення функціонування:

електронної інформаційної логістичної схеми поводження з природними ресурсами від моменту їх вилучення, отримання з них корисної продукції, утворення відходів, їх рециклінгу;

Національного реєстру джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій відходів в електронній формі;

інформаційної системи надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності у сфері поводження з відходами;

Державного кадастру відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні.

До спеціальних заходів Стратегії належать:

У сфері побутових відходів

1. Прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на:

1.1. запровадження дозвільної системи та ведення реєстрів для суб'єктів господарювання, які надають послуги з вивезення побутових відходів;

1.2. врегулювання права власності на побутові відходи;

1.3. реалізацію економічних інструментів, зокрема:

підвищення ставки екологічного податку за розміщення не перероблених побутових відходів;

інструментів стимулювання перероблення побутових відходів;

схеми «плати за те, що викидаєш»;

запровадження механізмів реалізації принципів «забруднювач платить» та «розширеної відповідальності виробника»;

1.4. реформування системи проведення конкурсу на надання послуг з вивезення побутових відходів;

1.5. вдосконалення процедури формування тарифу на послуги з поводження з побутових відходів;

1.6. запровадження механізму гарантій відшкодування витрат на будівництво, експлуатацію, закриття, рекультивацію, подальший догляд і моніторинг полігонів побутових відходів протягом щонайменше 30 років після закриття за рахунок тарифів на захоронення побутових відходів;

1.7. запровадження відповідальності споживача послуг з вивезення побутових відходів за неукладання договору з виконавцем таких послуг, визначеним за результатами конкурсу;

1.8. вивезення побутових відходів від усіх категорій споживачів, утворених в населеному пункті, тільки тими суб'єктами господарювання, які на конкурсі визначені виконавцем таких послуг;

1.9. посилення відповідальності суб'єкта господарювання, який надає послугу з вивезення, перевезення побутових відходів на об'єкти поводження з побутових відходів (перероблення та захоронення), які не визначені органом місцевого самоврядування у схемі санітарного очищення населеного пункту та/або правилах благоустрою населеного пункту або іншим рішенням органу місцевого самоврядування;

1.10. встановлення вимог до складу і властивостей палива, отриманого з відходів (RDF та SRF).

2. Запобігання утворенню побутових відходів та зведення до мінімуму кількості побутових відходів, що утворюються, де це є практично здійсненним.

2.1. Розроблення Національної програми із запобігання утворенню побутових відходів, яка визначить:

модель сталого розвитку у сфері запобігання утворенню побутових відходів;

заходи, спрямовані на розірвання зв'язку між економічним зростанням і впливом на навколишнє природне середовище, пов'язаним з утворенням побутових відходів;

заходи з запобігання утворенню відходів і розриву кореляційної залежності між негативним впливом побутових відходів і обсягами їх утворення;

заходи зі сприяння повторному використанню та/або ремонту, якщо це доцільно, продукції, якої позбулися, та/ або її компонентів;

зобов'язання окремих категорій суб'єктів господарювання до розроблення планів поводження з відходами, включаючи заходи із запобігання їх утворенню;

інструменти і заходи, у тому числі фіскальні, спрямовані на заохочення скорочення використання продукції/товарів, які можуть чинити негативний вплив на навколишнє природне середовище;

2.2. Оприлюднення довідкових документів з найкращих доступних технологій (BREFs) щодо поводження з відходами та ефективності використання ресурсів у окремих галузях промисловості;

2.3. Розроблення методичних рекомендації по створенню «зелених» офісів (з акцентом на стале споживання і використання ресурсів і матеріалів);

2.4. Проведення кампанії з інформування громадськості щодо моделі сталого розвитку, викладеної в Національній програмі з запобігання утворенню побутових відходів.

3. Створення ефективної та рентабельної системи збирання й вивезення побутових відходів з максимальним охопленням населення цими послугами.

3.1. Збільшення охоплення населення послугами зі збирання й вивезення побутових відходів з подальшим поширенням послуг у селищах міського типу і селах.

3.2. Запровадження роздільного збирання та поводження з окремими небезпечними компонентами побутових відходів як ланки в схемах розширеної відповідальності виробника. Запровадження виконання зобов'язань виробниками та імпортерами щодо збирання та перероблення компонентів побутових відходів самостійно, та/або через організацію розширеної відповідальності виробника, та/або шляхом сплати екологічного податку.

3.3. Створення 250 центрів приймання відходів в населених пунктах (з населенням понад 20 тис. осіб), які забезпечать приймання:

небезпечних компонентів побутових відходів;

великогабаритних відходів (меблі, великі предмети домашнього вжитку тощо);

вторинної сировини;

відходів електронного і електричного обладнання, відпрацьованих елементів живлення;

садових та паркових відходів;

ремонтних побутових відходів.

3.4. Реалізація заходів для впровадження схем розширеної відповідальності виробника для окремих компонентів побутових відходів.

3.5. Розроблення схеми санітарного очищення для кожного населеного пункту.

4. Здійснення заходів щодо забезпечення використання ресурсоцінного потенціалу побутових відходів.

4.1. Реалізація системи «застава-повернення» для відходів упаковки з-під напоїв, зокрема скляних пляшок, за умови повноцінного запровадження принципу розширеної відповідальності виробника для відходів упаковки.

5. Зростання рівня перероблення побутових відходів.

5.1. Досягнення у 2022 році показника перероблення 15% побутових відходів від загального обсягу їх утворення за допомогою стимулюючих інструментів, збільшення охоплення населення України роздільним збиранням побутових відходів до 23% від загальної чисельності населення у 2022 році та введення в експлуатацію сміттесортувальних ліній та сміттепереробних заводів.

5.2. Досягнення у 2030 році показника перероблення 50% побутових відходів від загального обсягу їх утворення шляхом збільшення охоплення населення України роздільним збиранням побутових відходів до 48% від загальної чисельності населення у 2030 році та введення в експлуатацію додаткових сміттесортувальних ліній та сміттепереробних заводів.

5.3 Досягнення у 2024 році загального показника перероблення відходів упаковки – 60% та за окремими видами упаковки:

скляної тари – 60%;

пластикової упаковки – 23%;

упаковки з паперу та картону – 60%;

упаковки з металу – 50%;

упаковки з дерева – 15%.

5.4. Запровадження компостування органічної складової побутових відходів в приватних домогосподарствах сільської місцевості, а також в приміських районах міст.

5.5. Створення в рамках пілотних проектів об'єктів з виробництва палива з побутових відходів (RDF/SRF) на базі об'єктів механіко-біологічного оброблення за умови їх наближеного розташування до цементних заводів. Кількість і розташування виробництв RDF/SRF залежатиме від прийняття національних стандартів та умов використання альтернативного палива.

5.6. Запровадження в Україні низки пілотних проектів з біологічної стабілізації змішаних побутових відходів.

6. Забезпечення функціонування мережі регіональних полігонів, що відповідатимуть транспонованим у національне законодавство вимогам Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів».

6.1. Визначення місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з урахуванням механізмів їх взаємодії та співробітництва оптимальних районів охоплення та розташування регіональних об'єктів поводження з побутових відходів (сміттєперевантажувальних станцій, сміттєсортувальних ліній, сміттєпереробних заводів, полігонів тощо). Формування, за результатами проведеної інвентаризації та оцінки екологічного ризику, переліків діючих полігонів/звалищ, що підлягають приведенню у відповідність до екологічних вимог, а також полігонів/звалищ, які підлягають закриттю.

6.2. Підготовка місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування Плану пріоритетів щодо закриття полігонів/звалищ, які не відповідають екологічним вимогам.

6.3. Підготовка обласними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування Планів приведення полігонів у відповідність до екологічних вимог, де це доцільно та реалізація першочергових заходів.

6.4. Приведення національного законодавства щодо експлуатації полігонів у відповідність до вимог законодавства ЄС.

6.5. Початок будівництва першої черги мережі регіональних полігонів для захоронення побутових відходів. Оптимальна зона охоплення (кластер) має включати територію, на якій проживає близько 400 тис. осіб. Через відносно високі капітальні й експлуатаційні витрати полігонів, що відповідають вимогам законодавства ЄС, такі об'єкти повинні мати мінімальну потужність близько 50 тис. тонн на рік (оптимальна потужність – 100 тис. т/рік) і покривати агломерацію не менше 150 000 осіб;

6.6. Подальша розбудова мережі регіональних полігонів;

6.7. У районах, де будуть організовані і функціонуватимуть нові регіональні полігони, забезпечити припинення експлуатації, закриття та рекультивацію полігонів і сміттєзвалищ, які не відповідають вимогам екологічної безпеки;

6.8. Розробити заходи щодо зменшення обсягів захоронення побутових відходів, що біологічно розкладаються, з урахуванням положень Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів».

6.9. Будівництво мережі сміттєперевантажувальних станцій (200 од.) з метою зниження загальних транспортних витрат. Кількість та розташування сміттєперевантажувальних станцій залежатиме від місця розміщення регіональних полігонів і буде уточнена під час розроблення регіональних планів управління відходами.

6.10. Впровадження фінансового механізму покриття за рахунок тарифів на захоронення відходів всіх витрат на будівництво, експлуатацію, закриття, рекультивацію полігонів, їх обслуговування після закриття і моніторинг.

7. Розроблення на основі Національного плану управління відходами регіональних та місцевих планів з охопленням населення понад 150 тис. осіб, що створить узгоджені, довгострокові і стабільні передумови для забезпечення необхідних засобів та інфраструктури для раціонального управління побутовими відходами.

8. Проведення національної інформаційно-просвітницької кампанії з підвищення обізнаності, яка включатиме комплекс заходів для забезпечення усвідомлення ключовими заінтересованими сторонами сталої системи управління з побутовими відходами, її переваг та необхідного внеску в систему з їхнього боку тощо.

9. Розроблення методичних рекомендацій з управління побутовими відходами для всіх заінтересованих сторін: центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, громадськість тощо.

10. Удосконалення системи статистичного обліку у сфері управління побутовими відходами.

10.1. Удосконалення створеного електронного сервісу «Інтерактивна мапа Міністерства екології та природних ресурсів України», таким чином, щоб відобразити всі існуючі об'єкти інфраструктури управління з побутовими відходами з повною відповідною інформацією про них.

10.2. Перехід у системі первинного обліку побутових відходів від одиниць об'єму до одиниць ваги.

У сфері промислових відходів

1. Прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на:

запровадження більш чистих виробництв/чистих технологій зі створенням мережі центрів більш чистих виробництв, які надаватимуть необхідну технічну, консалтингову та інформаційну підтримку;

визначення основних технологічних процесів – найкращих доступних технологій для повторного використання, перероблення та утилізації промислових відходів;

створення системи екологічно безпечного видалення відходів у спеціально відведених та належно облаштованих місцях та об'єктах з урахуванням моделі регіональних полігонів промислових відходів, для повторного використання, перероблення та утилізації яких відсутні екологічно безпечні технології;

створення централізованих регіональних потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів;

впровадження системи класифікації промислових відходів відповідно до європейського законодавства;

реєстрацію джерел утворення промислових відходів у розрізі суб'єктів господарювання;

реєстрацію суб'єктів господарювання, які збирають та перевозять промислові відходи;

забезпечення операційного контролю за перевезенням промислових відходів із забезпеченням належних заходів безпеки та захисту навколишнього природного середовища під час транспортування;

реєстрацію існуючих об'єктів поводження з промисловими відходами;

ліцензування та/або надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами;

запровадження системи обліку руху відходів із елементами документарного контролю, який спрямований на контроль зміни права власності на відходи, підтвердження належного обігу промислових відходів від джерела утворення до місця здійснення операцій з ними та недопущення їх розміщення у несанкціонованих місцях та об'єктах;

забезпечення стратегічного планування поводження з промисловими відходами, що передбачатиме, зокрема, вимоги до підготовки стратегічних Планів управління відходами суб'єктів господарювання, а також на місцевому та регіональному рівнях.

2. Розроблення актів законодавства щодо імплементації положень Директиви № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 року «Про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС», які встановлюватимуть вимоги до:

безпечного управління відходами, що утворюються в результаті видобутку, оброблення і зберігання мінеральних ресурсів;

дозволів операторам на функціонування об'єктів/місць розміщення відходів видобувної промисловості;

заходів при будівництві нового об'єкта або модернізації/реконструкції існуючого, які стосуються умов розміщення, попередження забруднення ґрунтів, атмосферного повітря та водних об'єктів, моніторингу і проведення інспекційних перевірок;

заходів із закриття об'єкта, рекультивациі земель та процедур моніторингу на стадії після закриття;

попередження аварій та систем управління безпекою для об'єктів з підвищеними ризиками для здоров'я та навколишнього природного середовища;

фінансових гарантій, що надаються операторами для забезпечення виконання їхніх зобов'язань до початку функціонування об'єкта та рекультивації ділянки при закритті об'єкта;

Планів управління відходами, що включатимуть заходи із попередження або мінімізації обсягів утворення відходів, їх повторного використання, перероблення та утилізації;

процедур контролю та моніторингу об'єктів поводження з відходами, у тому числі на етапі після їх закриття;

заходів із попередження забруднення навколишнього природного середовища.

3. Створення інформаційної системи управління відходами, яка включатиме інформацію про номенклатуру та кількість відходів, що утворюються, перероблюються, утилізуються та видаляються, а також суб'єктів господарювання, що здійснюють збирання, перевезення, повторне використання, перероблення, утилізацію та видалення відходів. Інформаційна система управління відходами також використовуватиметься для підтримки діяльності органів влади, які здійснюватимуть управління Фондом управління промисловими відходами.

4. Створення Фондів управління промисловими відходами, визначивши їх розпорядниками обласні державні адміністрації, а джерелом наповнення – кошти суб'єктів господарювання, які утворюють промислові відходи, що не мають екологічно безпечних технологій їх перероблення та утилізації, і які підлягають захороненню. Встановити цільове використання коштів Фондів управління промисловими відходами для фінансування заходів з екологічної модернізації суб'єктів господарювання та створення інфраструктури поводження з промисловими відходами, зокрема:

розроблення, проектування та виробництво устаткування для поводження з промисловими відходами;

капітальних і експлуатаційних витрат, пов'язаних з управлінням промисловими відходами;

створення централізованих регіональних потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів;

фінансової допомоги суб'єктам господарювання (позики, гранти тощо) для проведення екологічної модернізації, запровадження більш чистих виробництв/технологій, створення власних потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів.

5. Створення механізму фінансової гарантії для закриття, рекультивації та подальшого догляду полігонів захоронення промислових відходів, з такими основними положеннями:

покладення на оператора полігону повної відповідальності за будь-яку шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу, зокрема обов'язку за власний рахунок здійснювати належні природоохоронні заходи щодо

попередження та ліквідації забруднення навколишнього природного середовища;

використання одного або комбінації зобов'язуючих інструментів, які є простими в управлінні, а саме: банківська гарантія, акредитив та/або депозит у готівці. Використання власних боргових зобов'язань/власних корпоративних гарантій є занадто ризиковано в разі настання неплатоспроможності (банкрутства) і не є прийнятним;

достатність розміру фінансової гарантії для повного покриття зобов'язань, що випливають з умов документів дозвільного характеру та Плану управління відходами;

розроблення та інтеграція Плану закриття полігону, включаючи заходи щодо відновлення стану навколишнього природного середовища та проведення моніторингу довкілля, до Плану управління відходами, що свідчатиме про врахування до початку діяльності заходів і витрат, спрямованих на поліпшення ситуації;

визначення, що ступінь впливу полігону захоронення промислових відходів на навколишнє природне середовище і можливості майбутнього використання відновлених земель, є основою для розрахунку розміру фінансової гарантії;

надання фінансових гарантій до початку здійснення операцій видалення промислових відходів;

забезпечення оперативного перегляду розміру фінансової гарантії, що стимулюватиме операторів полігонів завершувати відновлювальні роботи;

6. Проведення інвентаризації покинутих промислових майданчиків та місць захоронення промислових відходів для оцінки ризиків, розроблення списку пріоритетних об'єктів для реабілітації, що здійснюється поетапно:

попереднє оцінювання ризику з метою виключення ділянок, що не спричиняють або не можуть спричинити серйозну загрозу для здоров'я людини і навколишнього природного середовища;

попередня оцінка ризику для ділянок, які були визначені як об'єкти потенційної загрози за результатами першого етапу, з розробкою первісної концептуальної моделі для встановлення наявності потенційно неприйнятних ризиків;

загальна кількісна оцінка ризиків на основі попередньої оцінки ризику;

на підставі результатів загальної оцінки ризику проведення більш деталізованої кількісної оцінки ризику з встановленням та використанням більш детальної інформації та критеріїв, що дозволятимуть встановити наявність неприйнятних ризиків.

7. Створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері поводження з промисловими відходами, їх навчання та сертифікації.

У сфері будівельних відходів

1. Прийняття нормативно-правових актів для стимулювання перероблення будівельних відходів.

2. Впровадження заходів щодо попередження та мінімізації утворення будівельних відходів:

забезпечення детального та коректного проектування, що зменшує ризик помилок та потребу в додаткових матеріалах;

проведення конкретних розрахунків потреби в замовленні будівельних матеріалів;

укладання договору з постачальниками про повернення невикористаних матеріалів;

надання переваги промислового виробництва готових будівельних конструкцій, елементів і їх частин, матеріалів та їх сумішей. Зменшення частки виробництва і налаштування елементів для будівництва безпосередньо на будівельному майданчику.

3. Забезпечення роздільного збирання та подальшого належного поводження з будівельними відходами:

забезпечення роздільного збирання та зберігання будівельних відходів на будівельному майданчику, що підвищить можливості для наступного перероблення та утилізації матеріалів;

запровадження практики вибіркового знесення будівель та споруд, надаючи перевагу їх пристосуванню до нових умов використання;

удосконалення методів знесення та подальшої переробки матеріалів;

забезпечення умов для виробництва та збуту матеріалів з перероблених будівельних відходів за цінами та стандартами якості, співставними з цінами та стандартами для первинної сировини.

4. Створення ефективної інфраструктури поводження з будівельними відходами:

забезпечення функціонування централізованих потужностей для перероблення будівельних відходів, обладнаних дробильно-сортувальним устаткуванням з потужністю близько 200–500 тисяч тонн/рік;

створення регіональних об'єктів, призначених для приймання та зберігання відходів будівництва та знесення, з проміжним сортуванням і подрібненням за допомогою мобільних дробильно-сортувальних установок з потужністю 100-200 тисяч тонн/рік;

забезпечення функціонування мережі мобільних дробильних установок.

5. Створення передумов для розвитку ринку використання перероблених будівельних відходів:

визначення показників для встановлення стандартів щодо перероблених будівельних відходів, які забезпечать їх повторне використання та утилізацію та стануть альтернативою первинній сировині;

розроблення стандартів використання вторинної сировини з потоку будівельних відходів як матеріалів у будівельній галузі;

розроблення механізмів гарантування якості перероблених матеріалів та економічних стимулів щодо заохочення їх використання;

розвиток ринків перероблених матеріалів з будівельних відходів.

6. Розроблення планів управління будівельними відходами та їх інтеграція до проектно-кошторисної документації щодо будівництва і

реконструкції будівель та споруд.

У сфері небезпечних відходів

1. Прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на:
визначення технічних вимог до зберігання небезпечних відходів різних категорій за місцем утворення;

визначення технічних вимог до проведення операцій з небезпечними відходами;

встановлення максимального терміну тимчасового зберігання небезпечних відходів на території суб'єктів господарювання;

визначення необхідності передачі небезпечних відходів після закінчення максимального періоду їх тимчасового зберігання до ліцензіата з поводження з небезпечними відходами або здійснення їх експорту;

встановлення ефективної системи обліку та звітності шляхом запровадження документа про перевезення небезпечних відходів для відстеження руху небезпечних відходів в системі утворювач/власник – перевізник - суб'єкт господарювання з кінцевого видалення/утилізації небезпечних відходів;

запровадження ефективних заходів впливу за порушення встановлених законодавчих вимог;

запровадження ліцензування усіх суб'єктів господарювання, що надають послуги з поводження з небезпечними відходами, для всього комплексу операцій поводження з небезпечними відходами: від збирання/зберігання до утилізації/видалення;

запровадження процедури обов'язкових перевірок відповідності матеріально-технічної бази до видачі ліцензії на поводження з небезпечними відходами;

встановлення економічних інструментів щодо попередження утворення небезпечних відходів, зокрема оподаткування екологічно небезпечної продукції;

запровадження регулювання цін на послуги з поводження з небезпечними відходами як інструмента економічного стимулювання передачі відходів від утворювача до ліцензіата;

повноцінну реалізацію принципу розширеної відповідальності виробника для поводження з певними видами небезпечних відходів;

визначення необхідності застосування найкращих доступних технологій для екологічно безпечної переробки кожного конкретного виду небезпечних відходів.

2. Виявлення джерел утворення та місць накопичення небезпечних відходів шляхом проведення комплексної їх інвентаризації та створення. Запровадження ефективної системи статистичного обліку.

3. Створення централізованих потужностей для поводження з небезпечними відходами, що включатиме, зокрема:

організацію системи збирання та транспортування небезпечних відходів;

функціонування потужностей з переробки небезпечних відходів неорганічного походження фізичними/хімічними методами;

створення потужностей для поводження з небезпечними відходами органічного походження;

модифікацію цементних печей для забезпечення можливостей використання палива, отриманого з небезпечних відходів.

4. Упорядкування місць видалення небезпечних відходів, що включає, зокрема:

проведення комплексної інвентаризації місць видалення небезпечних відходів та визначення характеристик видалених відходів;

встановлення терміну закриття полігонів небезпечних відходів, які не відповідають екологічним вимогам;

здійснення заходів з безпечного закриття і подальшого обслуговування місць видалення небезпечних відходів на основі механізму фінансової гарантії.

5. Створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері поводження з небезпечними відходами, їх навчання та сертифікації.

У сфері відходів сільського господарства

1. Прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на:

встановлення відповідності у визначенні класифікаційних ознак відходів між національним законодавством та законодавством Європейського Союзу;

встановлення технічних вимог щодо зберігання і оброблення різних категорій сільськогосподарських відходів;

встановлення технічних вимог щодо зберігання небезпечних відходів сільського господарства за місцем утворення;

встановлення технічних вимог щодо поводження з відходами сільського господарства в сільських громадах та приватних господарствах;

визначення можливостей для використання біомаси відходів сільського господарства для виробництва енергії;

запровадження ефективних заходів впливу за порушення встановлених законодавчих вимог до поводження з відходами сільського господарства.

2. Створення умов для належного поводження з відходами сільського господарства рослинного походження:

2.1 Використання біомаси відходів для виробництва енергії:

встановлення заборони відкритого спалювання відходів сільського господарства, включаючи випалювання сухої рослинності, спалювання в установках, не обладнаних системами очищення газів, а також в установках, не призначених для регенерації енергії;

розроблення і запровадження економічних для заохочення збирання, транспортування і використання відходів сільського господарства рослинного походження як сировини для спалювання разом з вугіллям на теплових електростанціях;

проведення досліджень щодо можливості запровадження комбінованих процесів виробництва тепла і електроенергії з використанням виключно відходів рослинного походження як сировини;

створення умов для впровадження процесів анаеробного розкладання відходів рослинного походження у суб'єктів господарювання сільськогосподарського сектору;

підтримка генерування електроенергії за допомогою установок анаеробного розкладання відходів рослинного походження шляхом впровадженню системи гарантованих мінімальних тарифів на електроенергію, вироблену за допомогою таких установок, яка подається в електричну мережу («зелений тариф»).

2.2 Використання відходів рослинного походження для виробництва кормів та матеріалів:

розроблення та впровадження механізмів надання дотацій на збирання і транспортування рослинних відходів, придатних для виробництва кормів для відгодівлі тварин;

проведення досліджень щодо доцільності створення мережі регіональних потужностей для виробництва паперу і матеріалів з відходів сільськогосподарського виробництва рослинного походження.

2.3 Компостування відходів рослинного походження:

стимулювання впровадження компостування відходів, що утворюються в невеликих сільських господарствах і селах;

розроблення стандартів, які стосуються якості компосту і якості сировинних продуктів для компостування;

розроблення та встановлення вимог до внесення компосту в ґрунт, включаючи вимоги до контролю якості ґрунтів.

3. Створення умов для належного поводження з відходами сільського господарства тваринного походження:

3.1. Збирання, зберігання і транспортування відходів сільського господарства тваринного походження:

розроблення та встановлення технічних вимог зі збирання, зберігання та транспортування відходів тваринного походження;

проведення досліджень наявності та достатності інфраструктури, а також доступності послуг зі збирання, зберігання та транспортування відходів тваринного походження.

3.2. Перероблення відходів сільського господарства тваринного походження:

визначення наявного потенціалу для перероблення відходів сільського господарства тваринного походження;

розроблення та впровадження вимог до розміщення, будівництва та функціонування потужностей з перероблення відходів сільського господарства тваринного походження;

розроблення рекомендацій щодо створення мережі регіональних потужностей для екологічно безпечного перероблення відходів сільського господарства тваринного походження;

впровадження економічних інструментів для стимулювання використання продуктів перероблення відходів сільського господарства тваринного походження;

розроблення вимог використання побічних продуктів тваринного походження.

3.3. Компостування відходів сільського господарства тваринного походження:

стимулювання впровадження компостування відходів, що утворюються в невеликих сільських господарствах і сільських населених пунктах, за допомогою поширення знань та інформації про компостування відходів сільськогосподарського виробництва;

розроблення вимог до якості компосту і якості сировинних продуктів для компостування;

розроблення та встановлення вимог до внесення компосту в ґрунт, включаючи вимоги до контролю якості ґрунтів.

3.4. Захоронення відходів сільського господарства тваринного походження:

розроблення вимог до захоронення відходів сільського господарства тваринного походження;

поширення інформації і знань щодо захоронення відходів тваринного походження, експлуатації та потенційного впливу місць їх захоронення, критеріїв прийнятності тощо;

3.5. Альтернативні методи утилізації відходів сільського господарства тваринного походження:

проведення досліджень щодо придатності альтернативних методів утилізації для впровадження в Україні;

створення запасу сил та засобів, у тому числі мобільних спалювальних установок, для їх розгортання в екстрених ситуаціях, пов'язаних із спалахом інфекційних захворювань.

4. Створення умов для належного поводження з тваринними екскрементами:

4.1. Зберігання тваринних екскрементів:

проведення інвентаризації місць зберігання тваринних екскрементів;

розроблення вимог щодо зберігання тваринних екскрементів у місцях їх утворення;

встановлення обов'язків щодо розроблення Планів управління тваринними екскрементами залежно від кількості тварин, що перебувають на утриманні;

впровадження вимог щодо екологічно безпечного управління тваринними екскрементами, починаючи з великих утворювачів.

4.2. Перероблення тваринних екскрементів:

розроблення вимог щодо внесення тваринних екскрементів у ґрунт, в тому числі вимог до їх якісного складу, норми витрат для різних культур, періодів і методів застосування, методик контролю якості ґрунтів;

впровадження сучасних технологій внесення і поступова заміна обладнання, що використовується для цього;

організація збирання надлишків тваринних екскрементів у місцях утворення з перерозподілом в місця дефіциту добрив або на потужності з компостування та анаеробного зброджування;

розроблення механізму стимулювання використання тваринних екскрементів як сировини для компостування і анаеробного зброджування, де безпосереднє внесення в ґрунт не є можливим та/або допустимим.

5. Створення умов для належного поводження з агрохімічними відходами сільського господарства:

розроблення вимог до використання і зберігання агрохімікатів, з метою приведення у відповідність із вимогами законодавства Європейського Союзу;

проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин;

розроблення програмних заходів щодо ліквідації накопичень непридатних хімічних засобів захисту рослин, очищення та реабілітації забруднених ними земельних ділянок;

розроблення комплексу заходів для недопущення завезення та використання контрафактних хімічних засобів захисту рослин, що включатимуть посилення контролю за імпортом і встановлення належного рівня відповідальності за порушення встановлених вимог.

У сфері специфічних видів відходів

Відходи упаковки

1. Розроблення законопроекту «Про упаковку та відходи упаковки» відповідно до Директиви 94/62/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 грудня 1994 року «Про упаковку та відходи упаковки», і найкращих європейських практик. Основні положення законодавства по поводженню з відходами упаковки повинні включати:

врегулювання питання поводження з відходами упаковки виключно законами;

розподіл обов'язків між компетентними органами та учасниками процесу управління відходами упаковки;

встановлення вимог для роздільного збору та зберігання відходів упаковки на основі передових практик ЄС та конкретних місцевих вимог;

забезпечення розвитку конкуренції у сфері поводження з відходами упаковки та заборона встановлення будь-яких монополій у цій сфері;

визначення обов'язкових до виконання виробниками та імпортерами норм підготовки для повторного використання та перероблення відходів упаковки, зокрема:

в термін не пізніше 31 грудня 2025 року як мінімум 50 % від маси відходів упаковки буде підготовлено для повторного використання та перероблено;

в термін не пізніше 31 грудня 2025 року будуть досягнуті щодо маси наступні мінімальні цільові показники підготовки до повторного використання і перероблення наступних видів матеріалів, що містяться у відходах упаковки: 40% для пластику; 45% для деревини; 50% для чорних металів; 50% для алюмінію; 50% для скла; 50% для паперу і картону;

в термін не пізніше 31 грудня 2030 року як мінімум 65 % від маси відходів упаковки буде підготовлено для повторного використання та перероблено;

в термін не пізніше 31 грудня 2030 року будуть досягнуті щодо маси наступні мінімальні цільові показники підготовки до повторного використання і перероблення наступних видів матеріалів, що містяться у відходах упаковки: 60% для пластику; 65% для деревини; 75% для чорних металів; 75% для алюмінію; 75% для скла; 75% для паперу і картону.

проведення інформаційної роботи, спрямованої на підвищення обізнаності населення і бізнесу щодо поводження з відходами упаковки;

забезпечення принципу невідворотності відповідальності за порушення правил поводження з відходами упаковки, у тому числі за невиконання встановлених норм підготовки для повторного використання та перероблення відходів упаковки.

Відходи електричного та електронного обладнання

1. Розроблення законопроекту «Про відходи електричного та електронного обладнання» відповідно до Директиви 2012/19/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року «Про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО)» і найкращих європейських практик, основні положення якого повинні включати:

поширення сфери дії на відходи усіх видів електричного та електронного обладнання, належне функціонування якого залежить від електричного струму або електромагнітних полів, та обладнання для генерування, передачі та виміру такого струму й полів, призначене для використання з номінальною напругою не вище 1000 вольт для змінного струму та 1500 вольт для постійного струму;

класифікацію ВЕЕО по 6 категоріям:

теплообмінне обладнання;

екрани, монітори і обладнання з екранами, поверхня яких перевищує 100 см²;

лампи;

велике обладнання (вимір по будь-якій стороні перевищує 50 см);

мале обладнання (вимір по будь-якій стороні не перевищує 50 см);

мале обладнання в сфері інформаційних технологій та телекомунікацій (вимір по будь-якій стороні не перевищує 50 см).

заходи щодо дизайну продукції і зменшення кількості відходів, зокрема стимулювання розробки і виробництва електричного та електронного обладнання, яке після закінчення строку служби підлягатиме легкому демонтажу та утилізації, а матеріали, що застосовуються при його виготовленні матимуть максимальну придатність для вторинного використання;

вимоги до маркування електричного та електронного обладнання для полегшення роздільного збирання та попередження його потрапляння до несортованих твердих побутових відходів;

зобов'язання виробників щодо забезпечення управління ВЕЕО, які

включають:

- роздільне збирання ВЕЕО;
- обробку і утилізацію/відновлення роздільно зібраних ВЕЕО;
- захоронення залишкових ВЕЕО, які не можуть бути перероблені та/або відновлені безпечним для навколишнього природного середовища способом;
- виконання цільових показників по збиранню, повторному використанню, утилізації та відновленню;
- маркування електричного та електронного обладнання;
- реєстрацію в державному реєстрі і надання звітної інформації;
- розповсюдження інформації для громадськості щодо можливостей здати обладнання на утилізацію, розташування пунктів прийому, кількості і складу зібраних оброблених і утилізованих ВЕЕО.

- поширення зобов'язань щодо забезпечення управління ВЕЕО на магазини дистанційної торгівлі для уникнення недобросовісної конкуренції між ними традиційними каналами дистрибуції;

- вимоги до фінансового забезпечення системи управління ВЕЕО і впровадження схем розширеної відповідальності виробника:

- фінансування поводження з ВЕЕО на основі принципу розширеної відповідальності виробника, який означає, що всі виробники та імпортери, розміщуючи електричне та електронне обладнання на українському ринку, будуть нести відповідальність за фінансування і організацію роздільного збирання, перевезення, зберігання, попередньої обробки, підготовки до повторного використання, утилізації, відновлення і захоронення ВЕЕО, а також за проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадськості;

- реалізація принципу розширеної відповідальності виробника через колективні або індивідуальні системи. Колективні системи (організації розширеної відповідальності виробників) повинні бути недержавними і неприбутковими, організовуватись, фінансуватись і контролюватись самими виробниками.

- створення координаційного органу для організацій розширеної відповідальності виробників та індивідуальних систем, основними завданнями якого стануть:

- розрахунок долі ринку для організацій розширеної відповідальності виробників;

- забезпечення рівномірного покриття і однакої якості послуг на всій території країни;

- розподіл відходів, зібраних на пунктах збору організованих органами місцевого самоврядування, між організаціями в залежності від їх долі ринку;

- перевірка достовірності даних, наданих виробниками;

- заходи для стимулювання повторного використання.

- встановлення мінімальних цільових показників для збирання та їх поетапне досягнення відповідно до термінів, визначених в законодавстві;

- вимоги щодо збирання, перевезення та зберігання ВЕЕО, зобов'язання щодо належного оброблення, утилізації та видалення;

вимоги до ведення державного реєстру, в якому повинні бути зареєстровані:

виробники електричного та електронного обладнання;

суб'єкти господарювання, що здійснюють збирання, транспортування, підготовку до повторного використання, переробку, утилізацію та видалення ВЕЕО;

організації розширеної відповідальності виробника та індивідуальні системи.

зобов'язання щодо подання звітності виробниками електричного та електронного обладнання; суб'єктами господарювання, що здійснюють збирання, транспортування, підготовку до повторного використання, переробку, утилізацію та видалення ВЕЕО; організаціями розширеної відповідальності виробника та індивідуальними системами;

визначення обов'язків органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади та виробників електричного та електронного обладнання щодо організації системи збирання ВЕЕО шляхом:

створення власних пунктів збору ВЕЕО, де буде організовано прийом різних фракцій розділено зібраних ВЕЕО;

об'єднання зусиль кількох сусідніх населених пунктів для спільного створення та управління пунктами збору;

обрання на конкурсній основі суб'єктів господарювання, які будуть організовувати і управляти такими пунктами та здійснювати збирання відходів за дорученням органу місцевого самоврядування.

заходи із здійснення контролю діяльності учасників системи управління ВЕЕО та санкції за невиконання взятих зобов'язань;

посилення інституційної структури для впровадження системи управління ВЕЕО шляхом покладання на центральний орган виконавчої влади з питань управління відходами, діяльність якого спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України, що створюється на виконання вимог Стратегії, функціональних обов'язків щодо:

розроблення, введення в експлуатацію та забезпечення функціонування національної інформаційної системи з управління відходами;

збору та обробки даних щодо збирання та перероблення ВЕЕО на національному рівні;

надання зведених даних щодо утворення потоків відходів та вихідних потоків вторинної сировини;

моніторингу досягнення цільових показників учасниками ринку;

перевірки достовірності наданої інформації виробниками та суб'єктами господарювання, що здійснюють збирання і переробку відходів.

створення інфраструктури для забезпечення ефективної та дієвої системи поводження з ВЕЕО.

У сфері відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів

1. Розроблення законопроекту «Про відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори» у відповідності з найкращими європейськими практиками та вимогами Директиви 2006/66/ЄС Європейського парламенту та Ради

від 6 вересня 2006 року «Про батареї і акумулятори та відпрацьовані батареї і акумулятори». Основні положення законодавства по поводженню з відпрацьованими батареями, батареями і акумуляторами повинні включати:

поширення сфери дії на всі види батарейок, батарей і акумуляторів під час їх розміщення на ринку, незалежно від їх форми, об'єму, потужності (ємності), ваги, складу матеріалу або використання, включаючи батареї в електричному та електронному обладнанні, відпрацьовані батареї і акумулятори;

класифікацію відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів по таким категоріям:

портативні;

автомобільні;

промислові.

правила розміщення на ринку батарейок, батарей і акумуляторів, які включатимуть заборону розміщення на ринку батарейок, батарей і акумуляторів, що містять певні небезпечні речовини, та вимоги до їх маркування;

зобов'язання виробників щодо забезпечення управління відпрацьованими батареями, батареями та акумуляторами, які включають:

роздільне збирання відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів;

перероблення роздільно зібраних відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів;

екологічно безпечне видалення відходів, що утворились у результаті переробки відходів батарейок, батарей і акумуляторів, які не можуть бути перероблені та/ або утилізовані;

дотримання цільових показників збору та переробки;

дотримання вимог маркування;

реєстрацію в державному реєстрі і надання звітної інформації;

проведення інформаційних кампаній з метою підвищення обізнаності населення щодо збирання, обробки та перероби відходів портативних батарейок, батарей та акумуляторів.

вимоги до фінансового забезпечення системи управління відпрацьованими батареями, батареями та акумуляторами і впровадження схем розширеної відповідальності виробника:

фінансування поводження з відпрацьованими батареями, батареями та акумуляторами на основі принципу розширеної відповідальності виробника, який означає, що всі виробники та імпортери, розміщуючи батареї та акумулятори на українському ринку, будуть нести відповідальність за фінансування і організацію роздільного збирання, перевезення, зберігання, попередньої обробки, утилізації, відновлення і захоронення відпрацьованих батарейок та акумуляторів, а також за проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадськості;

реалізація принципу розширеної відповідальності виробника через колективні або індивідуальні системи. Колективні системи (організації розширеної відповідальності виробників) повинні бути недержавними і

неприбутковими, організовуватись, фінансуватись і контролюватись самими виробниками.

створення координаційного органу для організацій розширеної відповідальності виробників та індивідуальних систем, основними завданнями якого стануть:

розрахунок долі ринку для організацій розширеної відповідальності виробників;

забезпечення рівномірного покриття і однакої якості послуг на всій території країни;

розподіл відходів, зібраних на пунктах збору організованих органами місцевого самоврядування, між організаціями в залежності від їх долі ринку;

перевірка достовірності даних, наданих виробниками.

встановлення мінімальних цільових показників для збирання та їх поетапне досягнення відповідно до термінів, визначених в законодавстві;

вимоги щодо збирання, перевезення та зберігання відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів, зобов'язання щодо належного оброблення, утилізації та видалення;

вимоги до ведення державного реєстру, в якому повинні бути зареєстровані:

виробники батарейок, батарей та акумуляторів;

суб'єкти господарювання, що здійснюють збирання, транспортування, підготовку до повторного використання, переробку, утилізацію та видалення відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів;

організації розширеної відповідальності виробника та індивідуальні системи.

зобов'язання щодо подання звітності виробниками батарейок, батарей та акумуляторів; суб'єктами господарювання, що здійснюють збирання, транспортування, переробку, утилізацію та видалення відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів; організаціями розширеної відповідальності виробника та індивідуальними системами;

визначення обов'язків органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, виробників батарейок, батарей та акумуляторів щодо організації системи збирання відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів шляхом:

створення власних, у тому числі мобільних, пунктів збору відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів, де буде організовано прийом різних роздільно зібраних їх фракцій;

обрання на конкурсній основі суб'єктів господарювання, які будуть організовувати і управляти такими пунктами та здійснювати збирання відходів за дорученням органу місцевого самоврядування;

залучення роздрібних торгових мереж (дистриб'ютори, які продають батарейки і акумулятори кінцевому споживачеві) до збирання.

заходи із здійснення контролю діяльності учасників системи управління відпрацьованими батарейками, батареями та акумуляторами та санкції за невиконання взятих зобов'язань;

посилення інституційної структури для впровадження системи управління відпрацьованими батареями, батареями та акумуляторами шляхом покладання на центральний орган виконавчої влади з питань управління відходами, діяльність якого спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України, що створюється на виконання вимог Стратегії, функціональних обов'язків щодо:

розроблення, введення в експлуатацію та забезпечення функціонування національної інформаційної системи з управління відходами;

збору та обробки даних щодо збирання та перероблення відпрацьованих батарейок, батарей та акумуляторів на національному рівні;

надання зведених даних щодо утворення потоків відходів та вихідних потоків вторинної сировини;

моніторингу досягнення цільових показників учасниками ринку;

перевірки достовірності наданої інформації виробниками та суб'єктами господарювання, що здійснюють збирання і переробку відходів;

формування пропозицій щодо законодавчих ініціатив, необхідних для розвитку системи;

створення інфраструктури для забезпечення ефективної та дієвої системи поводження з відпрацьованими батареями, батареями та акумуляторами.

У сфері медичних відходів

1. Прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на:

запровадження ефективної системи звітності та дозвільних процедур для учасників системи управління медичними відходами;

мінімізацію обсягів утворення медичних відходів, насамперед безпечних. При цьому заходи мінімізації утворення відходів не повинні впливати на якість надання медичних послуг.

запровадження роздільного збирання медичних відходів, як мінімум на три потоки:

безпечні відходи, аналогічні твердим побутовим відходам;

інфекційні відходи і гострі предмети;

фармацевтичні відходи з можливістю їх ідентифікації (збереженням упаковок).

створення умов для належного тимчасового зберігання медичних відходів та їх перероблення за місцем зберігання із створенням необхідних об'єктів інфраструктури (окремі приміщення, холодильники, контейнери, бокси, локальні потужності з перероблення тощо);

забезпечення безпечного перевезення медичних відходів від місць утворення та тимчасового зберігання до об'єктів з їх перероблення відповідно до вимог Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ від 26 липня 2004 р. № 822, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2004 р. за № 14040/9639;

створення комплексної загальнонаціональної мережі потужностей з перероблення медичних відходів, яка включатиме:

первинну мережу оброблення медичних відходів, яка забезпечуватиме знезараження інфекційних відходів шляхом автоклавування за місцем утворення та тимчасового зберігання;

централізовану мережу високотемпературного спалювання медичних відходів, які не підлягають автоклавуванню (фармацевтичні препарати, з вичерпаним терміном придатності; анатомічні відходи; гострі предмети; лабораторні відходи, відходи хіміотерапії тощо).

заборону захоронення (з та без інкапсуляції), хімічного та мікрохвильового знезараження, спалювання медичних відходів у цементних печах та на теплових електростанціях.

2. Створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері поводження з медичними відходами шляхом включення до навчальних програм закладів медичного профілю відповідних модулів.

V. Національний план управління відходами.

З метою належного забезпечення реалізації заходів Стратегії Кабінет Міністрів України затверджує Національний план управління відходами.

Основними завданнями Національного плану управління відходами є визначення конкретних суспільно-політичних, інституційних, організаційно-технічних, регуляторних, технологічних заходів; кола учасників та відповідальних за їх реалізацію; встановлення термінів виконання заходів, визначених Стратегією, джерел та обсягів фінансового забезпечення; визначення засобів контролю стану виконання та моніторингу результатів впровадження.

VI. Очікувані результати.

Виконання заходів Стратегії забезпечить:

впровадження системи управління відходами на інноваційних засадах, яка забезпечить споживання природних ресурсів у вигляді замкнених циклів (природні ресурси - корисна продукція – відходи – вторинні ресурси – корисна продукція – відходи);

розроблення національного законодавства у сфері управління відходами на основі вимог відповідних Європейських Директив;

поводження з відходами відповідно до найкращих європейських практик;

покращення стану навколишнього природного середовища, а також санітарного та епідемічного благополуччя населення;

дотримання вимог екологічної безпеки під час експлуатації об'єктів поводження з відходами і зниження рівня соціальної напруги;

залучення інвестицій у сферу поводження з відходами та створення сучасної інфраструктури поводження з відходами;

запровадження новітніх технологій утилізації та видалення твердих побутових відходів, зменшення обсягів їх захоронення на полігонах;

зменшення кількості об'єктів поводження з відходами, що не відповідають вимогам законодавства, вивільнення земель після закриття полігонів і звалищ;

збільшення обсягів збирання, заготівлі, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини;

стимулювання суб'єктів господарювання до провадження виробничої діяльності з використанням безвідходних та екологічно безпечних технологій;

створення системи інформаційного забезпечення сфери поводження з відходами, удосконалення ведення державного обліку відходів, інформування про розташування місць чи об'єктів поводження з відходами, їх вплив на стан навколишнього природного середовища і здоров'я людини;

підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів для здійснення заходів у сфері поводження з відходами з метою запобігання негативному впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини.

VII. Цілі і показники виконання Стратегії.

Цілі і показники виконання Стратегії визначені на основі існуючих статистичних показників, а також за експертними оцінками у випадках відсутності відповідних даних чи недосконалості використаної статистичної методології. В процесі виконання завдань Стратегії зазначені показники можуть переглядатись з метою уточнення.

Напрямок	Назва цілі та показника	Базове значення	Цільове значення		
			Коротко-строкова перспектива (2017-2018)	Середньо-строкова перспектива (2019-2025)	Довго-строкова перспектива (2026-2030)
Запобігання утворенню відходів	Створення мережі центрів запровадження більш чистих виробництв (технології) для мінімізації обсягів утворення відходів Загальна кількість –(одиниць)	0	5	10	20
	Прийняття нормативно-правових актів щодо запровадження вимог екодизайну для товарів споживання, які довше функціонуватимуть та будуть більш пристосованими до повторного використання чи утилізації, у тому числі шляхом перероблення Загальна кількість діючих актів (одиниць)	0	2	5	10
	Зменшення обсягів використання первинної сировини Відсоток використання первинної сировини (%)	90	85	80	70
Підготовка до повторного використання відходів	Запровадження роздільного збирання відходів, які придатні до повторного використання та перероблення Кількість населених пунктів, де запроваджено роздільне збирання побутових відходів (одиниць)	575	800	2500	5000

Напрямок	Назва цілі та показника	Базове значення	Цільове значення		
			Коротко-строкова перспектива (2017-2018)	Середньо-строкова перспектива (2019-2025)	Довго-строкова перспектива (2026-2030)
	Створення центрів із збирання відходів споживання для їх ремонту з метою повторного використання (в першу чергу відходів електричного та електронного обладнання) Загальна кількість центрів (одиниць)	0	25	100	250
	Збільшення обсягів побутових відходів, що направляються на повторне використання Відсоток побутових відходів, що направляються на повторне використання (%)	5	7	8	10
Перероблення	Створення нових потужностей з переробки вторинної сировини Загальна кількість потужностей (одиниць)	65	100	250	800
	Створення потужностей з компостування біовідходів Загальна кількість потужностей з компостування (одиниць)	20	70	150	500
	Збільшення обсягів відходів, що направляються на перероблення Відсоток побутових відходів що направляються на перероблення (%)	3,04	5	10	20
Інші види утилізації, у т.ч. отримання енергії	Будівництво стаціонарних потужностей з підготовки відходів до термічної утилізації Кількість діючих стаціонарних потужностей з термічної утилізації побутових відходів (одиниць)	1	3	15	20
	Збільшення долі побутових відходів, що направляються на термічну утилізацію Відсоток побутових відходів, що направляються на термічну утилізацію (%)	2,37	5	7	10
	Зростання обсягів відходів, що направляються на термічну утилізацію Обсяг відходів, що направляється на термічну утилізації (млн. тонн)	1	1,5	2	3
Видалення відходів	Зменшення кількості місць видалення побутових відходів (за рахунок введення вимог Директиви 1999//31/ЄС) Загальна кількість діючих місць видалення побутових відходів (одиниць)	6000	5000	1000	300
	Зменшення загального обсягу відходів, що захоронюються Відсоток відходів, що щорічно захоронюються (%)	50	45	40	35
	Зменшення обсягу захоронення побутових відходів Відсоток побутових відходів, що захоронюються (%)	95	80	50	30

Напрямок	Назва цілі та показника	Базове значення	Цільове значення		
			Коротко-строкова перспектива (2017-2018)	Середньо-строкова перспектива (2019-2025)	Довго-строкова перспектива (2026-2030)
	Створення мережі регіональних полігонів Кількість регіональних полігонів ТПВ, що задовольняють вимогам Директиви 1999/31/ЄС (одиниць)	0	5	25	50

VIII. Обсяг фінансових ресурсів.

Фінансування заходів Стратегії здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів у межах бюджетних призначень на відповідний рік, коштів суб'єктів господарювання, міжнародної технічної допомоги, внесків заінтересованих міжнародних організацій, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Обсяги фінансування уточнюються щороку під час складання проектів бюджетів на відповідний рік та конкретизації завдань за результатами виконання заходів Стратегії у попередні роки.

Фінансування у сфері поводження з окремими видами відходів здійснюватиметься за рахунок запровадження засад розширеної відповідальності виробника. Виробники та імпортери окремих видів продукції нестимуть відповідальність за прийняття від споживачів відходів, що утворилися від споживання їх продукції, подальшого поводження з ними та фінансування такої діяльності з метою досягнення цільових показників, які визначатимуться законодавством.
